

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Součkové a soudců JUDr. Milana Kamlacha, JUDr. Jaroslava Vlašína, JUDr. Vojtěcha Šimíčka a JUDr. Petra Průchy v právní věci žalobkyně **M. P.**, proti žalovanému **Ministerstvu vnitra**, se sídlem Praha 7, Nad Štolou 3, o přezkoumání rozhodnutí žalovaného ze dne 2. 3. 2005 č.j. OAM-264/VL-20-04-2005, vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 56 Az 23/2005 v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 14. 10. 2005 č. j. 56 Az 23/2005 - 65,

t a k t o :

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 14. 10. 2005 č. j. 56 Az 23/2005 - 65 **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím žalovaného ze dne 2. 3. 2005 č.j. OAM-264/VL-20-04-2005 byla zamítnuta žádost žalobkyně (dále též „stěžovatelka“) o udělení azylu v České republice jako zjevně nedůvodná podle ustanovení § 16 odst. 1 písm. g) zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o azylu“). Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 15. 8. 2005 č. j. 56 Az 23/2005 - 48 byla žaloba žalobkyně proti tomuto rozhodnutí žalovaného zamítnuta. Proti rozsudku podala žalobkyně kasační stížnost, ve které zároveň požádala o ustanovení právního zástupce.

Dne 29. 9. 2005 byl žalobkyni doručen formulář – Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce

s výzvou krajského soudu, aby formulář ve lhůtě patnácti dnů ode dne doručení zaslala soudu zpět vyplněný spolu se sdělením, jakým způsobem a v jaké výši platí nájem ubytovateli či pronajímateli a jak si opatřuje finanční prostředky na svou výživu a ošacení, jinak soud návrh na ustanovení právního zástupce odmítne. Žalobkyně toto potvrzení soudu ve stanovené lhůtě zaslala, přičemž ve všech kolonkách týkajících se majetku, příjmů a sociálních dávek uvedla, že „nejsou“. Krajským soudem byla žalobkyně znova vyzvána, aby ve lhůtě sedmi dnů ode dne doručení sdělila skutečnou výši svého měsíčního příjmu, z něhož platí nájem bytu a hradí ostatní osobní potřeby, v jaké výši platí nájem bytu a předložila listinné důkazy prokazující svá tvrzení ohledně majetkových poměrů. Krajský soud také žalobkyni sdělil, že pokud odmítne uvedené sdělit, ať předloží plnou moc udělenou advokátovi pro řízení o kasační stížnosti. Žalobkyně soudu na výzvu uvedla, že bydlí u českého kamaráda, který jí poskytuje veškerou pomoc, studuje s ním češtinu a snaží se najít práci, potřebuje potvrzení o ukončení domácího vzdělání, nemá možnost nostrifikovat svůj diplom. Další položené otázky považovala žalobkyně za neoprávněný zásah do soukromého a rodinného života.

Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 14. 10. 2005 č. j. 56 Az 23/2005 - 65, byl zamítnut návrh stěžovatelky na ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti. Soud uvedl, že stěžovatelka mu zaslala pouze formulář, ve kterém všechny kolonky vyplnila slovem „nejsou“, že považoval toto potvrzení za nevěrohodné a stěžovatelka byla opětovně vyzvána. Na druhou výzvu stěžovatelka reagovala podáním, ve kterém sdělila, že bydlí u českého kamaráda, který s ní studuje češtinu a poskytuje ji momentálně veškerou pomoc, že se snaží najít práci. Vzhledem k tomu, že krajskému soudu byly doručeny i v jiných věcech reakce stěžovatelů stejného znění, považoval sdělení stěžovatelky za nedůvěryhodné, přičemž uvedl, že je málo pravděpodobné, že by všichni tito žadatelé o azyl, kteří žádají o ustanovení advokáta, bydleli u svého kamaráda, který jim poskytuje pomoc. Soud měl za to, že stěžovatelka tím, že nedoložila svá tvrzení žádnými listinnými důkazy, neprokázala že jsou u ní dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, resp. pro ustanovení právního zástupce.

Proti citovanému usnesení Krajského soudu v Brně podala stěžovatelka v zákonné lhůtě kasační stížnost, ve které uvedla, že s usnesením nesouhlasí, protože v průběhu azylového řízení se několikrát změnil zákon o azylu a ona kvůli špatné znalosti českého jazyka neměla možnost prostudovat tyto změny. Stěžovatelka projevila nesouhlas s odůvodněním usnesení krajského soudu a uvedla, že nemá žádnou práci, nemá peníze na telefon, že zasílala advokátovi materiály ohledně žaloby poštou a nedostala odpověď. Dále stěžovatelka namítala, že se změnila její rodinná situace, do České republiky dorazila její sestra, která jí poskytuje pomoc a platí za ubytování 3000 Kč měsíčně, a že v současné době nemůže soudu předložit důkazy, protože majitelé bytu nejsou přítomni. Stěžovatelka navrhla, aby usnesení krajského soudu bylo zrušeno a byl jí ustanoven zástupce z řad advokátů.

Kasační stížnost je přijatelná a důvodná.

Kasační stížnost je podle § 102 a násl. zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, v platném znění (dále jen “s. ř. s.”) přípustná a stěžovatelka v ní namítá důvody odpovídající § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s. a jejím rozsahem a důvody je Nejvyšší správní soud podle § 109 odst. 2 a 3 s. ř. s. vázán.

Po konstatování přípustnosti kasační stížnosti se Nejvyšší správní soud ve smyslu § 104a s. ř. s. dále zabýval otázkou, zda kasační stížnost svým významem podstatně přesahuje

vlastní zájmy stěžovatelky. Pokud by tomu tak nebylo, musela by být podle tohoto ustanovení odmítnuta jako nepřijatelná.

Jak Nejvyšší správní soud vyložil v usnesení ze dne 26. 4. 2006, č. j. 1 Azs 13/2006 -39, www.nssoud.cz, o případ přijatelnosti kasační stížnosti se může jednat mj. tehdy, pokud by bylo v napadeném rozhodnutí krajského soudu shledáno zásadní pochybení, které mohlo mít dopad do právního postavení stěžovatele; příkladem toho může být např. hrubé pochybení krajského soudu v jednotlivém případě při výkladu hmotného či procesního práva. Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že se o tento případ jedná v souzené věci a proto dospěl k závěru, že kasační stížnost je přijatelná a je tedy zapotřebí se jí meritorně zabývat.

Nelze totiž pominout fakt, že v otázce rozhodování o ustanovení zástupce účastníku řízení formovala bohatá rozhodovací praxe obecných i správních soudů obecné zásady, které, přestože nebyly vždy vyjádřeny v právních větách, jsou bezpochyby součástí soudní judikatury. Jak bude níže uvedeno, krajský soud v souzené věci v souladu s touto judikaturou nepostupoval, a proto se jeho procesní pochybení projevilo v materiální sféře stěžovatelky, neboť v konečném důsledku znamenalo případnou nemožnost projednání věci Nejvyšším správním soudem.

Neméně významnou skutečností a dalším argumentem pro shledání přijatelnosti je i specifická povaha kasační stížnosti směřující proti usnesení o neustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti ve věcech azylu. V případě kasační stížnosti směřující proti neustanovení zástupce, u níž, jak dovodila judikatura (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 4. 2004, č. j. 6 Azs 27/2004 - 41, publikovaný pod č. 486/2005 Sb. NSS – pozn. soudu), není nedostatek povinného zastoupení advokátem důvodem pro odmítnutí kasační stížnosti, nelze přehlédnout fakt, že důvody kasační stížnosti proti neustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti formuluje zpravidla sám stěžovatel – neúspěšný žadatel o ustanovení zástupce. Ve věcech azylu se tedy jedná o cizího státního příslušníka, zpravidla neovládajícího český jazyk a neznalého českého právního prostředí. Stěží si pak lze představit, že by takový účastník řízení byl schopen pregnantně formulovat, v čem spočívá přesah jeho vlastních zájmů v případě kasační stížnosti proti rozhodnutí, jímž mu nebyl ustanoven zástupce; při zavádění institutu přijatelnosti kasační stížnosti ve věcech azylu navíc zákonodárce vycházel z toho, že se bude jednat o tzv. advokátský proces. V procesní situaci, kdy nutnost formulace kasační stížnosti stíhá samotného účastníka řízení, by pak měl být výklad institutu přijatelnosti ze strany Nejvyššího správního soudu maximálně šetrící jeho práva a dbající toho, aby příliš striktním výkladem neutrpěl v řízení újmu. Z těchto důvodů tedy soud dospěl k závěru, že kasační stížnost je přijatelná.

Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že Krajský soud v Brně pochybil při posouzení toho, zda stěžovatelka doložila svá tvrzení týkající se majetkových poměrů a zda tedy byl splněn předpoklad pro osvobození od soudních poplatků. Soud odůvodnil zamítavý výrok svého usnesení tím, že stěžovatelka svá tvrzení nedoložila žádnými listinnými důkazy, tedy neprokázala, že jsou u ní dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků. K tomu je zapotřebí poukázat na to, že stěžovatelka na první výzvu soudu uvedla, že nevlastní žádný majetek a nemá žádné příjmy. Na druhou výzvu pak sdělila, že bydlí u svého kamaráda, který jí poskytuje veškerou pomoc. Krajský soud přesně nespecifikoval, jaké konkrétní skutečnosti stěžovatelka ke své újmě nedoložila listinnými důkazy, ačkoliv je doložit mohla. Pokud jde o požadavek soudu, aby stěžovatelka doložila listinnými důkazy tvrzení o tom, že nemá žádný majetek ani příjmy, pak je zapotřebí zdůraznit jedno ze základních východisek dokazování v řízení před soudem spočívající v tom, že dokazovat nelze něco, co neexistuje.

Jedná se o tzv. negativní důkazní teorii, o níž se pojednává mj. v publikaci Prof. JUDr. Aleny Winterové, CSc., a kol.: *Civilní právo procesní*, 4. vydání, Linde Praha, a. s., 2006, s. 279: „*Teorie negativní je založena na tom, že negativní skutečnosti nemohou být dokazovány, a je tedy ten, kdo tvrdí negativní skutečnost, od důkazního břemene osvobozen. Nedávný judikát NS ČR poskytuje pěkný příklad aplikace této teorie, když s poukazem na nemožnost dokazování negativní skutečnosti rozhodl, že žalovaný v bytovém sporu podle § 706 OZ není zatížen důkazním břemenem stran skutečnosti, že nemá vlastní byt, a tudíž opak toho – existenci vlastního bytu žalovaného – musí prokázat žalobce.*“ Jediný důvod, na základě něhož soud dospěl k závěru, že u stěžovatelky není dán předpoklad osvobození od soudních poplatků, spočíval v souzené věci v neprokázání stěžovatelkou tvrzených skutečností prostřednictvím listinných důkazů. Jak již bylo výše uvedeno, svou nemajetnost však stěžovatelka ani prokázat nemohla. Za této situace podle názoru Nejvyššího správního soudu nebylo možné dospět k závěru, že by stěžovatelka neprokázala předpoklad osvobození od soudních poplatků; krajský soud pochybil, když stěžovatelce přičetl k tíži nedokázání skutečností, které z povahy věci dokázat nemohla.

Podle názoru zdejšího soudu tedy krajský soud nesprávně posoudil splnění předpokladů pro osvobození od soudních poplatků ze strany žalobkyně. Předpoklad osvobození od soudních poplatků je vedle skutečnosti, že návrh, pro řízení o němž se žádá o ustanovení zástupce, nesmí být zjevně neúspěšný, jednou z podmínek, které musejí být kumulativně naplněny, aby správní soud mohl účastníku řízení na jeho žádost ustanovit zástupce. Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. může být účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků. V souzené věci stěžovatelka na základě výzev soudu uvedla, že nemá žádný příjem ani majetek, že bydlí u svého českého kamaráda, který jí poskytuje pomoc, a že se snaží najít práci. Krajský soud tyto skutečnosti ve svém rozhodnutí shrnul v reprodukční části, poté však při hodnocení splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků dospěl ke strohému závěru, že jednak považuje tvrzení stěžovatelky o tom, že bydlí u kamaráda, který s ní studuje češtinu a poskytuje jí pomoc, za nedůvěryhodné, neboť reakce stejného znění byly soudu doručeny i od dalších stěžovatelů, a navíc stěžovatelka svá skutková tvrzení nedoložila žádnými listinnými důkazy, proto neprokázala, že jsou u ní dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, resp. pro ustanovení zástupce. Soud tedy nesprávně posoudil otázku splnění předpokladu osvobození od soudních poplatků, neboť přičetl stěžovatelce k tíži neprokázání skutečností, které prokázat ani nemohla. Tímto přístupem soud stěžovatelce *de facto* odepřel právo na právní pomoc zakotvené mj. v čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, podle něhož „*každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení*“. Podrobnosti pro to, za jakých podmínek je možné účastníku řízení ve správním soudnictví ustanovit zástupce, stanoví § 35 odst. 8 s. ř. s. Podle tohoto ustanovení „*navrhovatel, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to třeba k ochraně jeho práv, může předseda senátu na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát; hotové výdaje zástupce a odměnu za zastupování osoby uvedené v odstavci 2 platí v takovém případě stát*“.

Nově stěžovatelka v kasační stížnosti namítá, že se změnila její rodinná situace, do České republiky dorazila její sestra, která jí poskytuje pomoc a platí za ubytování 3000 Kč měsíčně, a že v současné době nemůže soudu předložit důkazy, protože majitelé bytu nejsou přítomni. Nejvyšší správní soud je v řízení o kasační stížnosti vázán ustanovením § 109 odst. 4 s. ř. s., podle něhož nepřihlíží ke skutečnostem, které stěžovatel uplatnil poté, kdy bylo vydáno napadené rozhodnutí. Jelikož stěžovatelka citované skutečnosti uplatnila

až po vydání napadeného usnesení, přičemž je neuvedla v rámci řízení o ustanovení zástupce u Krajského soudu v Brně, nemohly být krajským soudem jakkoliv hodnoceny, a nelze se jimi zabývat ani v řízení o kasační stížnosti.

Nezastoupení stěžovatelky advokátem by mělo v řízení o původně podané kasační stížnosti následek v podobě jejího odmítnutí podle § 46 odst. 1 písm. a) s. ř. s. Nejvyšší správní soud proto konstatuje, že postupem krajského soudu při rozhodování o ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti došlo k pochybením, jímž bylo stěžovatelce upřeno výše zmíněné ústavním pořádkem chráněné právo na právní pomoc a odňata možnost předložit původní kasační stížnost směřující proti rozsudku ze dne 13. 10. 2005, č. j. 36 Az 130/2004 - 65, Nejvyššímu správnímu soudu k posouzení její přijatelnosti, resp. důvodnosti; to by ve svém důsledku vedlo k odepření spravedlnosti (*denegatio iustitiae*).

Nejvyšší správní soud tedy dospěl k závěru, že usnesení Krajského soudu v Brně vycházelo z nesprávného posouzení právní otázky, zda stěžovatelka splňuje předpoklad osvobození od soudních poplatků nezbytný pro rozhodnutí o tom, zda se stěžovatelce ustanoví zástupce. Proto Nejvyšší správní kasační stížností napadené usnesení krajského soudu podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil; současně věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení, v němž je tento soud podle odst. 3 téhož ustanovení vázán výše vysloveným právním názorem Nejvyššího správního soudu.

O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne podle ustanovení § 110 odst. 2 s. ř. s. Krajský soud v Brně v novém rozhodnutí.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 8. listopadu 2006

JUDr. Marie Součková
předsedkyně senátu

